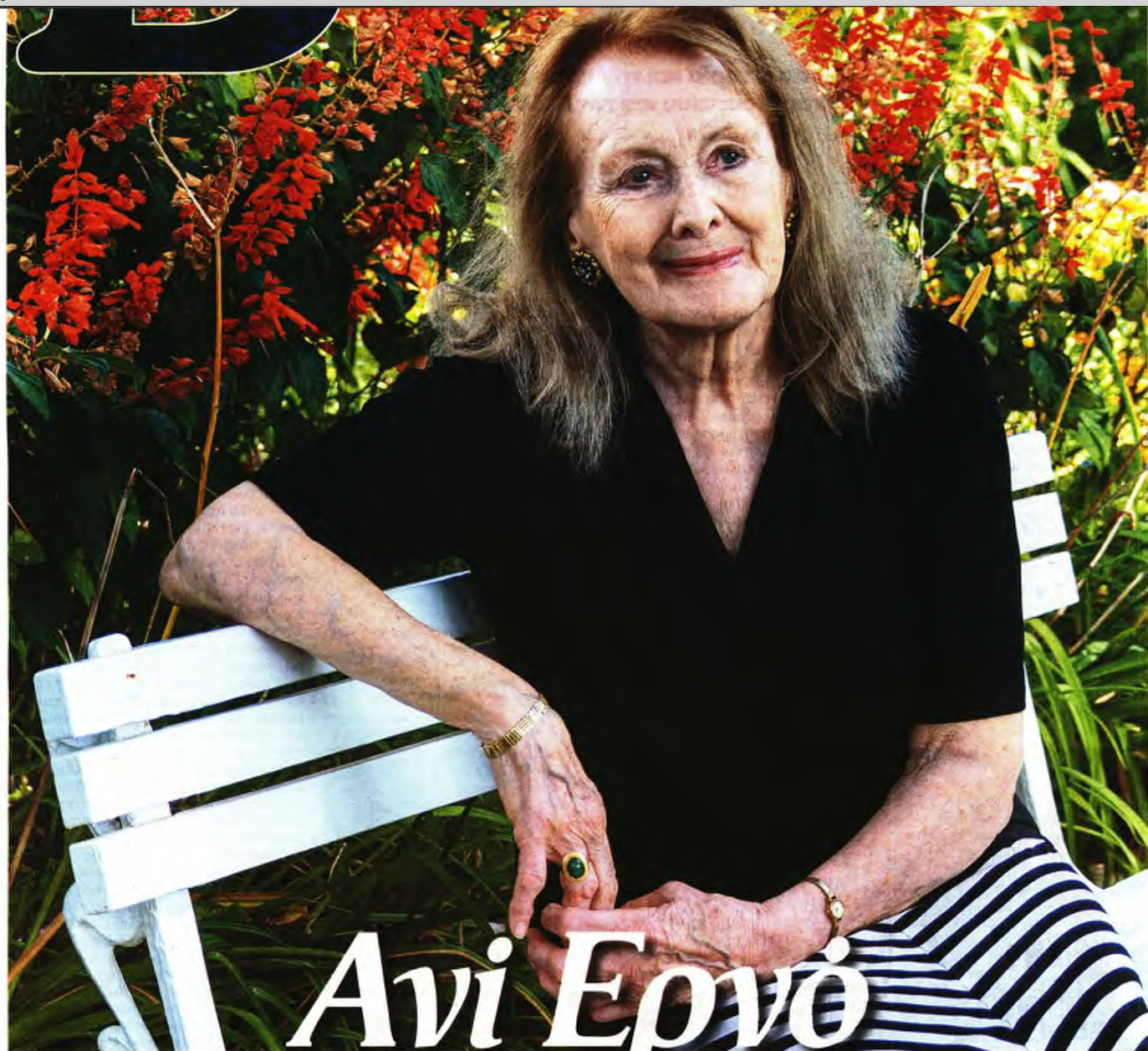

Ανι Ερνό

«Δεν είμαστε σκόρπια νησιά»

Η κορυφαία γαλλίδα συγγραφέας, με αφορμή την έκδοση δύο μυθιστορημάτων της, μιλάει αποκλειστικά στο «Βήμα» για τον χρόνο, τη μνήμη, την αλήθεια και τη διακριτή γραφή της που συνδυάζει το ατομικό με το συλλογικό

σ. 4-5

Avi Erno

ANNIE ERNAUX
Ο τόπος

 Μετάφραση Ρίτα Κολαΐτη.
Εκδόσεις Μεταίχμιο,
2020, σελ. 112,
τιμή 11 ευρώ

ANNIE ERNAUX
Μια γυναίκα

 Μετάφραση Ρίτα Κολαΐτη.
Εκδόσεις Μεταίχμιο,
2020, σελ. 112,
τιμή 9,90 ευρώ

«Νιώθω σαν ξένη μέσα στις αφηγήσεις μου»

Η κορυφαία γαλλίδα συγγραφέας, με αφορμή την έκδοση δύο βιβλίων της στα ελληνικά, μιλάει αποκλειστικά στο «Βήμα» για το έργο της. Μια συνομιλία για γονείς και παιδιά, την αλήθεια της λογοτεχνίας και την πανδημία

 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ
ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟ

Το τηλέφωνο χτύπησε μόλιχα δυο φορές. Από την άλλη άκρη της γραμμής ακούστηκε μια λεπτή, γλυκύτατη φωνή που παρέπεμπε περισσότερο σε κάποιο ευγενικό κορίτσι και όχι σε μια πεπειραμένη, επιβλητική γυναίκα ογδόντα ετών, σε μια κορυφαία κυρία των σύγχρονων γαλλικών γραμμάτων. Εκείνο το μεσημέρι, η πολυβραβευμένη **Avi Erno** κάθισε αναπαυτικά στην καρέκλα του γραφείου της και συνομιλήσε αποκλειστικά με «Το Βήμα» για το εκτεταμένο έργο της.

«Είμαι μια χαρά. Έχω εμβολιαστεί. Η πανδημία με βρήκε στο σπίτι μου, με τον υπέροχο κήπο, στην περιοχή του Βαλ-ντ'Ουάζ. Θα έλεγα ότι ζω μια καινούργια ζωή εδώ, στην ύπαιθρο. Όλη αυτή την περίοδο, βγαίνω και παίρνω τον αέρα μου. Βεβαίως, λόγω των περιοριστικών μέτρων, δεν μπορώ να βλέπω όσο θα ήθελα τους ανθρώπους μου, τα παιδιά και τα εγγόνια μου, τους φίλους μου. Όσο περνά ο καιρός γίνεται κάπως επώδυνο αυτό. Μου λείπει, επίσης, το θέατρο και ο κινηματογράφος. Σήμερα, κατά τα λοιπά, η ζωή όλων μας έχει γίνει πολύ επανληπτική, μονότονη – μια "μίμηση" ζωής. Αναρωτιέμαι καμιά φορά πού θα μας οδηγήσει αυτή η ησυχία, αυτή η μοναχικότητα, όταν θα έχει τελειώσει η συγκεκριμένη κατάσταση» είπε η ίδια, σχολιάζοντας τις συνθήκες που επέβαλε ο νέος κορωνοϊός.

«Εμείς οι συγγραφείς είμαστε μάλλον προνομιούχοι, παρά τις δεδομένες δυσκολίες. Δεν μπορούμε, λόγω χάρη, να συναντήσουμε τους αναγνώστες μας

στα βιβλιοπωλεία, όπως συνηθίζεται στη Γαλλία. Όμως άλλοι καλλιτέχνες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερα ζόρια. Επιπλέον νομίζω ότι τώρα αναλογιζόμαστε αρκετά και την πολιτική μας ζωή, διότι δεν έχουμε ενεργό κοινωνικό βίο. Αφενός, η πολιτική δεν ανήκει στους πολίτες, εκ των πραγμάτων. Αφετέρου, οι ανισότητες ή οι αδικίες μιας κυβέρνησης φαίνονται ακόμη πιο καθαρά. Πάντως αυτό που με έχει εντυπωσιάσει πιο πολύ είναι το πόσο έχει αλλάξει η ίδια μας η καθημερινότητα. Αυτή η εξοικείωση με ό, τι βιώνουμε και, την ίδια στιγμή, η άρνηση να το αποδεχθούμε. Προσάπτω, θεωρώ ότι αυτή η πανδημία μάς εξωθεί – μας εξαναγκάζει κατά κάποιον τρόπο – να αναστοχαστούμε τη σχέση μας με τον χρόνο, τι είναι και τι σημαίνει για εμάς» συμπλήρωσε.

Η φύση της πραγματικότητας

Αφορμή για τη συζήτηση με την **Avi Erno** στάθηκε η ολική επαναφορά της στην εγχώρια εκδοτική σκηνή ύστερα από μία δεκαετία και πλέον. Η ίδια, ήδη γνωστή στο ελληνικό κοινό, είναι διεθνώς αναγνωρισμένη και σεβαστή για την ιδιότητα πεζογράφου της, για τα περίφημα *textes auto-socio-biographiques*, κείμενα δηλαδή που συνδυάζουν το ατομικό με το συλλογικό, την αυτοβιογραφία με την ιστορία, την κοινωνιολογία και την πολιτισμική κριτική.

Πώς όμως άρχισε να καλλιεργεί αυτό το διακριτό είδος γραφής; Μήπως δεν ήταν επαρκής η μυθολογία στην περίπτωση της; «Κοιτάzte, ξεκίνησα με τη μυθολογία, αλλά όχι με την αμιγή μυθολογία. Επέλεξα, για την ακρίβεια, να γράφω μυθιστορήματα με έντονα αυτοβιογραφικά στοιχεία. Αλλά σε αυτά δεν άλλαξα το παραμικρό από την αληθινή μου ζωή. Στη συνέχεια, ωστόσο, προχωρώντας στη συγγραφή, διαπίστωσα ότι δεν με απασχολούσε τόσο η μυθολογία όσο η φύση της πραγματικότητας, ότι δεν με ενδιέφερε τόσο η εξονυχιστική σκιαγράφηση των χαρακτήρων όσο η απόφαση ανάδυση του συναισθήματος. Ομολογώ ότι αυτή η εμμονή μου με την πραγματικότητα κρατάει μέχρι σήμερα. Και την εξυπηρετώ, κάθε φορά, αλλιώς. Κάθε βιβλίο μου έχει, θέλω να πιστεύω, μια λογοτεχνική φόρμα διαφορετική. Όμως όλα ανεξαιρέτως, ασχέτως αν αναγκάζουν επιμέρους βιώματα και συγκεκριμένες ζωές μου, είναι προσανατολισμένα στη διερεύνηση της πραγματικότητας όπως εγώ την αντιλαμβάνομαι» τόνισε εμφατικά η **Avi Erno**.

Εντός του 2020 κυκλοφόρησαν στη γλώσσα μας δύο εξόχως χαρακτηριστικά βιβλία της από τη δεκαετία του '80, τα αφηγήματα *Ο τόπος* (*La Place*, 1983 – Βραβείο Renaudot 1984) και *Μια γυναίκα* (*Une femme*, 1987). Το πρώτο είναι αφιερωμένο στον πατέρα της και το δεύτερο στη μητέρα της. Οι γονείς της, ένα τυπικό ζευγάρι της Νορμανδίας εκείνη την εποχή, άνθρωποι απλοί και σκληρά εργαζόμενοι, από εργάτες κατάφεραν να γίνουν μικρομαγαζάτορες, ανοίγοντας ένα καφεπαντοπωλείο. Η κόρη τους, έχοντας ανεπιθύμητα κοινωνικά μέσω των σπουδών της, ακτινογραφεί τις ζωές και τους θα-

«Κάθε βιβλίο μου έχει μια λογοτεχνική φόρμα διαφορετική. Ομως όλα ανεξαιρέτως είναι προσαρμοσμένα στη διερεύνηση της πραγματικότητας όπως εγώ την αντιλαμβάνομαι» τόνισε στο «Βήμα» η Ανί Ερνό

Υπάρχουν νόμοι ατομικοί αλλά και νόμοι συλλογικοί στους οποίους υπόκεινται οι πάντες. Δεν πιστεύω ότι υπάρχει ένα «εγώ» διαχωρισμένο από το «εμείς», από τους άλλους. Και με αυτή τη λογική, πλάθω τη γραφή μου

© JUTTMAR, CATHENHILLE, GALLIARD

Η αφύπνιση του #MeToo και ο σημερινός φεμινισμός

Με αφορμή το διεθνές γυναικείο κίνημα #MeToo, αναφέρθηκε στον φεμινισμό των ημερών μας. «Ανέκαθεν ο φεμινισμός είχε έναν δυναμισμό, αλλά αυτό που συμβαίνει τώρα είναι πρωτοφανές, εκπληκτικό. Ο φεμινισμός είναι πιο αγωνιστικός, πιο ασυμβίβαστος. Δεν θέλω να αντιπαραβάλω τον ιστορικό φεμινισμό της Σιμόν ντε Μπωβουάρ με τα αντίστοιχα σημερινά κινήματα. Πάντως καταγράφεται, κατά τη γνώμη μου, μια γενική αφύπνιση. Ελπίζω ότι όλο αυτό θα μετασχηματίσει την κοινωνία, τις σχέσεις γυναικών και ανδρών αλλά και τη θέση της γυναίκας, την ένταξή της στην κοινωνία, την παρουσία της όχι μόνο στην πολιτική αλλά και στο σπίτι, στην οικογένεια, στην καθημερινότητα». Στο σημείο εκείνο, πριν την αφήσουμε, ανακάλυψε το εξής: «Από τη δεκαετία του 1980 ως και το 2000, είχα γίνει αντικείμενο σφοδρών επικρίσεων από τις εφημερίδες επειδή ήμουν γυναίκα. Σχολάζαν υπομνηστικά ότι τα βιβλία μου δεν ήταν λογοτεχνία. Αυτό, βεβαίως, δεν το συμμαρμόζονταν όλοι. Ομως υποψιάζομαι ότι με επέκριναν επειδή επιχειρούσα να κάνω μια κοινωνική λογοτεχνία με τον δικό μου τρόπο, με μια έννοια, αν θέλετε, τσιγκι, την οποία στη Γαλλία θεωρούσαν λίγο ξεπερασμένη». Η φωνή της Ερνό είχε μια ειρυνική ικανοποίηση, σαν να απολάμβανε μια μικρή και ήπια εκδίκηση...

ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΟ «ΜΕΓΑΛΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ»

«Την αλήθεια την ψάχνουμε, αλλά δύσκολα την πλησιάζουμε»

Τι πιστεύει η Ανί Ερνό για την «αυτομυθοπλασία», αυτόν τον εσχάτως πολυχρησιμοποιημένο όρο; «Ο όρος αυτός δεν μου είναι αρεστός, προτιμώ τη σκέτη μυθοπλασία. Σίγουρα δεν είναι κάτι καινούργιο. Είναι πολύ της μόδας στις μέρες μας αλλά, για μένα, είναι ανούσιο ερώτημα το πόση αυτοβιογραφία υπάρχει σε μια μυθοπλασία, σε ένα βιβλίο». Στη δική της λογοτεχνία, επομένως, πού εδράζεται η αλήθεια; Σε ένα είδος ειλικρίνειας; Σε κάποια ευθυκρισία; «Την αλήθεια την ψάχνουμε, αλλά δύσκολα την πλησιάζουμε. Η αλήθεια ανήκει σε πεδία όπου υπάρχει πολύς διάλογος αλλά και αμφισβήτηση – όπως, κατ'εξοχήν, στη φιλοσοφία. Η αλήθεια, επίσης, μπορεί να άπτεται της πίστης. Δεν την ξέρουμε την αλήθεια και γι' αυτό την αναζητούμε. Το σημαντικό είναι η αναζητήσή της. Και η λογοτεχνία είναι, ακριβώς, μια αναζήτηση της αλήθειας. Αυτό που επιδιώκω πάντα είναι η προσέγγιση, η σύγκλιση της μνήμης με την αλήθεια. Είναι οι δύο κατευθύνσεις που με ορίζουν όταν γράφω, που έχουν αξία για μένα – και που με κάνουν να γράφω. Αν δεν έχω αυτά τα δύο στοιχεία, απλώς δεν γράφω. Σε οπδήποτε αποτυπώνω στο χαρτί η έννοια της αλήθειας έχει ειδικό βάρος». Το 2008 η Ανί Ερνό εξέδωσε το βιβλίο της *Τα χρόνια* (*Les années*), που θεωρείται ευρέως και δικαίως το αριστούργημά της, το αποκορύφωμα

της υβριδικής και καλειδοσκοπικής τεχνολογίας της, η «συλλογική αυτοβιογραφία» μιας χώρας και μιας ολόκληρης γενιάς, από το 1941 ως το 2006. «Στα Χρόνια» ο αυθεντικός πρωταγωνιστής είναι ο ίδιος ο χρόνος, το πέρασμά του. Ξέρετε, δεν είναι η λογοτεχνία που αλλάζει τη ματιά μας πάνω στην έννοια του χρόνου, μάλλον αυτά που ζούμε την αλλάζουν. Όταν ήμουν 20 ετών διόλου δεν φανταζόμουν τη γυναίκα που θα γινόμουν κατόπιν. Ανάμεσα στη δεκαετία του '50 και του '80 υπήρχε μια αληθινή άβυσσος. Άλλαξαν τα πάντα, καταστάσεις και νοοτροπίες. Κι όχι επειδή είχαμε την τηλεόραση. Για παράδειγμα, ο καθολικισμός εξαφανίστηκε σχεδόν από τη ζωή μας. Τώρα έχω αλλάξει τη ματιά μου στα περασμένα, και δεν έχω προφανώς τις ίδιες αναφορές με τους σημερινούς σαραντάρηδες. Οι δικές μου αναφορές είναι πολύ μακρινές, γι' αυτό μιλώ για το «Μεγάλο Παρελθόν», το οποίο τοποθετώ στις δεκαετίες του '50 και του '60. Υπάρχει βέβαια και το πιο πρόσφατο παρελθόν... Εν πάση περιπτώσει, τα χρόνια τρέχουν. Κανένας δεν ξεφεύγει από τον χρόνο. Όταν είναι να μιλήσω για το παρόν, πάντα μου έρχεται κατά τον το παρελθόν και η μνήμη. Πλην όμως, τι γίνεται με το μέλλον; Σήμερα με τον εγκλεισμό μας λείπει πολύ το μέλλον, ο ορίζοντάς του, λείπει ακόμη και σε μένα, σε αυτή την ηλικία, όσο παρόδοξο κι αν ακούγεται» αυτοσαρκάστηκε η Ανί Ερνό.

νάτους τους, την ιδιαίτερη σχέση που είχε μαζί τους αλλά, βεβαίως, και τη δική της μετασχηματισμένη ταυτότητα. Ωστόσο, γιατί αποφάσισε η Ανί Ερνό να γράψει αυτοτελή βιβλία, ένα για τον πατέρα της και ένα για τη μητέρα της; «Διότι, απλούστατα, την περίοδο που είχα καταπαστεί με το καθένα, δεν είχα ακριβώς την ίδια συγγραφική ματιά. Ο πατέρας μου πέθανε το 1967 από έμφραγμα. Τον «Τόπο», το βιβλίο μου για εκείνον, δεν το έγραφα αμέσως μετά την απώλειά του. Μου πήρε κάμποσα χρόνια. Αντιθέτως, το «Μια γυναίκα», το βιβλίο για τη μητέρα μου, το έγραφα λίγο μετά τον θάνατό της. Τον βίωσα πολύ πιο έντονα τον χαμό της, ήταν βίαιος για μένα, έτσι τον εξέλεξα. Εκείνη πέθανε με Αλτσχάιμερ, την έβλεπα να χάνει μέρα με τη μέρα τον εαυτό της... Ήταν αναμφίβολα πιο δύσκολο να γράφω για τη μητέρα μου. Επειδή ανάμεσά μας υπήρχαν περίπλοκα συναισθήματα. Ήταν μια γυναίκα κυριαρχική, δέσποζε παντού, υπερίσχυε ως προσωπικότητα σε εκείνο το ζευγάρι. Ήταν, επίσης, μια μητέρα αρκετά βίαιη, μέχρι την εφηβεία μου έτρωγα χαστούκια ή ξυλιές. Και παράλληλα ήταν αξιαγάπητη. Μια λαϊκή γυναίκα με ισχυρό το αίσθημα της επιβίωσης. Διάβαζε μανιωδώς, διψούσε για κοινωνική άνοδο, ήταν εντελώς διαφορετική από τον πατέρα μου. Μια μαγίτριά, κοντολογίς. Πολύ καταδεκτική και, επιπλέον, γοητευτική. Το να γράφω για αυτήν αποδείχθηκε πιο σύνθετο γιατί ενώ είχε τσαγανό ήταν, συνάμα, ευάλωτη. Ήταν για μένα μια μεγάλη ανατροπή όταν εκείνη τη δυναμική γυναίκα μεταμορφώθηκε, εξαιτίας της αρρώστιας, σε ένα αφελές κορπσάκι. Γράφοντας το «Μια γυναίκα» ένιωσα σαν να απέκτησα εγώ τον έλεγχο της ζωής της, για την οποία αγνοούσα πολλά πράγματα» εξήγησε η συγγραφέας.

Το «εγώ» και το «εμείς»

Στα βιβλία της Ανί Ερνό το «εγώ» συνυφίνεται με το «εμείς», πρόκειται για ένα πλέγμα πυκνό και αεδιάλυτο. «Είμαι

πεισιμένη ότι, σε τούτη τη ζωή, δεν είμαστε σκόρπια νησιά. Υπάρχουν νόμοι ατομικοί αλλά και νόμοι συλλογικοί στους οποίους υπόκεινται οι πάντες. Δεν πιστεύω ότι υπάρχει ένα «εγώ» διαχωρισμένο από το «εμείς», από τους άλλους. Και με αυτή τη λογική, πλάθω τη γραφή μου. Το κάθε «εγώ» βέβαια θέλει να αποστασιοποιηθεί από τους συλλογικούς νόμους, τελικά όμως είναι πάντα οι άλλοι άνθρωποι που μου δίνουν την προοπτική της συγγραφής. Κι αυτό που μετράει για μένα είναι οι λέξεις και το νόημά τους, οι λέξεις που μου ταιριάζουν ή δεν μου ταιριάζουν. Πολλές φορές μου συμβαίνει να γράφω ποιητικά. Πέρα από αυτή την ποιητική χροιά, με ενδιαφέρει και το αποτύπωμα του χρόνου διότι όσα αφηγούμαι διαδραματίζονται πάντοτε σε μια συγκεκριμένη στιγμή και όχι σε κάποια άλλη. Ως συγγραφέας έχω συνείδηση πως ό,τι έχει αξία σε μια εποχή, δεν έχει την ίδια σε κάποια άλλη. Στα βιβλία μου, εν γένει, αφηγούμαι τα πεπρωμένα των ανθρώπων από ιστορική και κοινωνιολογική σκοπιά, βλέπω τα πρόσωπά τους, επ' ουδενί όμως δεν τα αναπλάθω, δεν τα χειραγωγώ, δεν τα ωραιοποιώ. Και τον εαυτό μου τον βλέπω πάντα σαν έναν ξένο μέσα στις αφηγήσεις μου. Νιώθω σαν ξένη στον τρόπο που σκέφτομαι ή ενεργώ, κι αυτός είναι ο τρόπος που παρατηρώ όχι μόνο τον εαυτό μου αλλά και τον υπόλοιπο κόσμο. Και η γραφή μου είναι έτσι, μια γραφή εξ αποστάσεως».

* Ο συντάκτης ευχαριστεί θερμά την κυρία Ρίτα Κολαΐτη για τη συμβολή της στην πραγματοποίηση της συνέντευξης. Σε μετάφραση της ίδιας, πάντοτε από το Μεταίχμιο, ετοιμάζεται η νέα έκδοση του emblemατικού βιβλίου της Ανί Ερνό «Τα χρόνια», καθώς και το πλέον πρόσφατο έργο της συγγραφέως με τίτλο «Αναμνήσεις μιας νεαρής κοπέλας» (*Memoire de fille*, 2016).